

municatione; nulla enim excommunicatio ibi fertur contra hujusmodi non denunciante, sed est sermo de absolutione a culpa, per modum cujusdam reservationis, vel potius est ad explicandam vim illius præcepti, quod semper obligat donec impleatur, et ideo qui illud non implet cum possit, et debeat, indispositus est ut absolvatur. Addit vero Navarr. supra, ex Sylvest. et Antonin., præceptum hoc non obligare alios quam curiales Romanos, quia quoad hanc partem non est aliter illa constitutio recepta. Respectu vero illorum hæc lex obligat in utraque simonia Ordinis, et beneficii, et in illa sola.

Excommunicatio contra male absolventes a casibus Papæ reservatis exponitur.

28. *Extravagant. Etsi dominici, 2, de Pœnit. et remiss.* — Quinta excommunicatio sumi potest ex Extravag. *Etsi dominici, 2, de Pœnit. et remiss.*, ubi Sixtus IV, excommunicationem suæ Sedi reservatam profert in eos, qui tentant absolvere a quibusdam casibus specialiter Papæ reservatis, quos ibi numerat; quibus etiam generaliter adjungit casus Bullæ Cœnæ, vultque eos semper intelligi exceptos in facultatibus datis ad absolvendum plenarie, etiam cum clausula generali de casibus Papæ reservatis et votorum commutatione, ideoque excommunicat eos, qui prætextu talium facultatum a dictis casibus exceptis, seu specialioribus absolvent, vel commutant quinque vota specialiter Papæ reservata, scilicet religionis, castitatis, peregrinationis Hierosolymitanæ, Compostellanæ ac Romanæ. Observare tamen oportet, hanc censuram solum ferri in eos, qui hæc faciunt prætextu facultatum generalium, ab ipsomet Sixto IV concessarum. Quod constat ex illis verbis: *Per nos, vel auctoritate nostra concessarum tam verbo, quam scriptis*; et infra semel et iterum dicitur: *Prætextu hujusmodi facultatum concessarum a nobis verbo vel litteris absolvere, etc.* Nec refert, quod addit: *Et quas concedi quomodolibet continget postea*; subintelligendum enim est pronomen *a nobis*, quod immediate præcesserat; semper enim loquitur de suis facultatibus, vel jam concessis, vel concedendis. Atque ita intelligunt Doctores statim citandi. Quocirca jam hoc tempore rarissime potest hæc excommunicatio contrahi, scilicet, si aliquis adhuc conservavit aliquod privilegium Sixti IV, suis antecessoribus concessum in perpetuum, vel

usque ad certum successionis gradum, in quo privilegio talis clausula generalis contineretur, et virtute illius absolvatur, vel dispensetur in dictis casibus, nam tunc absolvens eo prætextu, incurreret hunc canonem, quia directe ageret contra illum.

29. At vero extra hunc prætextum et rarissimum casum, nullam invenio nunc excommunicationem latam et reservatam Papæ contra hujusmodi absolventes in dictis casibus, aut commutantes, seu dispensantes prædicta vota. Unde circa absolventes a casibus Cœnæ Domini servandum est quod circa finem expositionis illius Bullæ diximus, nimirum ibi latam esse contra eos excommunicationem ipso facto incurrendam, non tamen reservatam Papæ. Quoad alios vero casus, et quoad vota ibi numerata, juxta formam facultatum, quæ a Sede Apostolica emanaverit, judicandum esse de potestate absolvendi in illis, vel commutandi talia vota; non est tamen lata specialis censura contra eos, qui legitima potestate, aut facultate absolvent, aut commutant. Et ita intellexisse videtur hanc Extravag. Angel., verb. *Excommun.*, 5, casu 31; clarius et fusius Sylvest., verb. *Excommun.*, 7, num. 77, excom. 32; Soto, d. 22, quæst. 2, art. 3, circa fin.; et Nav., in Sum., c. 42, num. 75, et c. 27, num. 74 et 105.

Excommunicatio contra affirmantes esse hæresim, aut peccatum, asserere Beatissimam Virginem esse conceptam sine peccato originali, aut e converso.

30. Sexta excommunicatio sumitur ex Extravag. *Grave nimis*, de Reliquiis et veneratione Sanctorum, in qua Sixtus IV excommunicationem ipso jure latam sibi reservatam profert in eos, qui affirmare præsumunt eos, qui credunt, aut tenent Beatissimam Virginem ab originali peccato fuisse præservatam, propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, vel etiam eos qui officium Conceptionis celebrant, vel conciones audiunt illorum, qui eam sine macula peccati conceptam esse prædicant, alicujus peccati reatum incurrere; atque etiam in eos, qui hujusmodi assertiones (quas ibi ut falsas, et erroneas damnat) veras esse, vel libros illas continentes ut veros, legere, tenere, vel habere, postquam de dicta Extravaganti notitiam habuerint, ausu temerario præsumserint. Idem contra eos, qui contrariam opinionem tenentes, scilicet Beatam Virginem

cum peccato originali fuisse conceptam, hæresim primo, vel peccatum incurrere mortale ausi fuerint asserere. Quam constitutionem confirmavit Concil. Trident., sess. 5, de peccato originali; et postea Pius V, in motu proprio de hac re, quæ incipit *Super speculum*, ubi nonnulla alia prohibet, quæ hic non continentur. Tamen, quia a nobis alibi tacta sunt, et in eis excommunicationis censura non adjungitur, illa omittimus. Est ergo censura hæc generalis quoad omnes personas aliquid ex prædictis committentes. Nam, licet occasio ferendi illam legem fuerit quidam prædicatorum abusus, ut in principio ejus dicitur, tamen ipsa non est tantum lata contra prædicatores verbi Dei, qui in sermonibus ad populum hæc committunt, sed etiam contra quoscumque alios, quolibet alio modo id facientes. Hæc enim vere sunt generalia verba illius legis.

32. *Actiones in hac Extravagante prohibita.* — Actiones vero ibi prohibita, quarum quælibet ad hanc excommunicationem incurrendam sufficit, variæ sunt. Circa opinionem asserentem Virginem sine originali peccato conceptam fuisse, hæc prohibentur. Primo affirmare esse hæresim hoc credere vel tenere; secundo affirmare esse peccatum mortale id credere vel tenere; tertio affirmare esse aliquod peccatum Conceptionis officium celebrare, aut conciones eorum, qui eam Immaculatam prædicant, audire. Ubi consideranda est differentia inter secundam actionem et hanc tertiam; in illa enim requiritur, ut quis asserat esse peccatum mortale; unde, si quis diceret esse veniale, opinari Beatam Virginem fuisse conceptam sine peccato, licet male faceret, non incurreret hanc censuram; quod pari modo observandum est in sexta. At vero in tertia absolute dicitur, *aliquod peccatum*, et non arctatur ad mortale; et ideo qui dicunt esse peccatum veniale celebrare hoc festum Conceptionis, hanc censuram incurrerent. Quarto affirmare prædictas assertiones veras esse; sed hoc fere coincidit cum præcedentibus, quia perinde est affirmare aliquid esse verum, aut simpliciter affirmare illud. Quinto libros talem doctrinam continentes pro veris legere, tenere vel habere. Pro altera vero opinione solum ponitur affirmare eum, qui docet aut affirmat Beatam Virginem in originali peccato fuisse conceptam. De aliis vero membris non fit mentio; et ideo dubitari potest, an excommunicatio

prout in hac posteriori parte fertur, extendenda sit ad omnes actiones, quæ in priori parte numerantur. Et in primis de celebratione festi clarum est, neminem celebrare Conceptionem Virginis, eo quod fuerit originali peccato maculata; nam illud non potest esse objectum vel ratio celebritatis; unde qui diceret impium esse sub hac ratione celebrare Conceptionem, nihil peccaret, sed verissimum diceret. Potest enim celebrari dies Conceptionis, etiamsi quis opinetur in ipsa Conceptione non caruisse Virginem macula peccati, non tamen eo titulo celebrando illum diem, sed quia in eo sanctificata fuit Virgo ab illa macula, vel quia ipsa procreatio talis personæ, ut fuit a Deo etiam quoad naturam, fuit magnum beneficium Dei omnibus collatum; hoc enim modo et sensu celebrare festum illud non est peccatum.

33. *Dubium.* — *Resolutio.* — Sed quæret aliquis, si quis circa hoc diceret oppositum, scilicet peccare eos, qui prædicto sensu seu existimatione Conceptionem celebrant, an committat contra hanc Extravagantem et censuram incurrat. Non deerunt enim qui hoc affirmant, quia Sixtus IV excommunicat omnes qui affirmant peccare celebrantes Conceptionem. Sed nihilominus dicendum est ex vi hujus clausulæ, ac per se non incurrere hanc censuram, quia Sixtus loquitur de his qui celebrant officium Immaculatæ Conceptionis; nam de hoc tantum in principio fecit mentionem, et postea dicit, *hujusmodi officium celebrantes*; solum ergo fert censuram contra eos, qui peccati damnant celebrantes hanc Conceptionem ut immaculatam. De his vero, qui peccati damnaverint alios, qui celebrant Conceptionem maculatam, quamvis non ut talem, sed sub aliis titulis, nihil hic dicitur, et ideo ex vi hujus assertionis non incurritur hæc censura. Dico autem, *per se et ex vi hujus*, quia si in eo velit indirecte vel involute et implicite affirmare, peccare eos, qui sentiunt de Conceptione Virginis, ex hoc capite posset incurrere hanc censuram. Verumtamen hoc per se et intrinsece necessario non sequitur, nam posset quis cogitare, quamvis non sit peccatum, credere Virginem fuisse conceptam cum originali culpa, nihilominus esse peccatum cum tali opinione et existimatione de Virgine, Conceptionem ejus colere et celebrare; quod licet falso et imprudenter dictum esset, non tamen invenitur hic prohibitum, neque hac censura punitur.

34. Idem fere est de quarta actione, si quis

affirmaret peccare eos, qui audiunt concionatores prædicantes Beatam Virginem fuisse conceptam cum peccato originali; hoc enim, esto sit falsum et improbe dictum, tamen hic non est prohibitum neque punitum; et ideo qui ita loqueretur, sine dubio hanc censuram non incurreret, quamvis alia correctione dignus esset. Denique simile est de actione legendi vel tenendi libros continentes doctrinam hic prohibitam circa illam sententiam, quæ affirmat, Virginem fuisse conceptam cum peccato originali, id est, in quibus scriptum sit esse peccatum vel hæresim, credere Beatam Virginem habuisse in Conceptione originale peccatum; nam de his libris nihil hic dicitur, neque eos damnat Sixtus, neque prohibet eos tenere aut legere ut veros, neque illam doctrinam damnat ut erroneam, sed solum prohibet eam asserere. Qui ergo post illam Extravagantem talem librum scriberet, ipse incurreret in hanc censuram, quia qui scribit librum, asserit quod in eo scribit; non enim agimus de eo, qui materialiter scribit, sed de eo, qui formaliter, ut auctor illius doctrinæ. Qui autem talem librum apud se tenuerit, vel eum legerit etiam ut verum, non incurreret, quia hæc non sunt hic prohibita; imo nec credere doctrinam talis libri esse veram, sed solum eam asserere.

35. *Quid si quis dictos libros prohibitos non pro veris legat aut teneat.* — Hic vero dubitabit aliquis circa alteram partem, si quis apud se retineat et legat libros continentes doctrinam hic prohibitam contra Immaculatam Virginis Conceptionem, scilicet esse peccatum, aut hæresim illam credere, affirmare aut celebrare, si non legat illos ut veros in hac parte, neque ad hunc finem eos teneat, sed vel propter alia utilia, vel ut eos in ea parte impugnet, vel recreationis causa, an excusetur ab hac censura incurrenda. Respondetur: de legente illo modo certum est non incurrere, quia in textu expresse dicitur, *aut dictos libros pro veris legere*; qui ergo non pro veris, sed pro falsis aut impertinentibus legit, non aget contra hanc legem. De alio vero actu habendi seu tenendi potest esse nonnulla ratio dubitandi, quia illa verba videntur magis absolute in textu poni. Nihilominus tamen existimo particulam illam *pro veris*, cum omnibus illis prioribus conjungendam esse; et ideo idem esse de omnibus iudicium; verba enim textus sunt: *Aut dictos libros pro veris legere, tenere vel habere*. Ubi etiam adverte, hic non esse prohibitum cre-

dere aut tenere dictam doctrinam esse veram, tum quia non est damnata ut hæretica, tum etiam quia illud spectat ad actum mere interiore; sed prohibetur illa doctrina ut procedens in actum exteriorem, et consequenter etiam prohibentur illi actus exteriores, qui ad illam confirmandam ordinantur, ut sunt legere vel tenere tales libros ut veros, quia cum illa doctrina rejiciatur, saltem ut erronea, merito præcluduntur viæ, quibus diffundi possit.

36. *Ad hanc censuram incurrendam requiritur præsumptio. — Dubium. — Elucidatur.* In quo etiam sunt advertenda verba, quibus fertur hæc prohibitio et censura, scilicet: *Qui affirmare præsumpserit ausu temerario, et postquam de præsentibus scientiam habuerit.* Nam ex eis colligitur non incurrere hanc censuram, qui ex ignorantia hujus Extravagantis per quamdam simplicitatem aliquid eorum fecerit, quæ in ea prohibentur, ut notarunt Cajetanus, cap. 72, de Excomm., et Navarrus, cap. 27, num. 107, et alii. Quæret vero tandem aliquis, si quis assereret aliquid eorum, quæ hic prohibentur, non quia ita interius sentiat, sed solum exterius in aliorum offensionem, vel ut aliis placeat, an incurrat hanc censuram; videri enim potest non incurrere, quia est actus imperfectus, sicut alias dici solet de hæretico pure externo. Mihi tamen videtur illum incurrere, quia hæc lex non punit peccatum hæresis, vel aliud simile, sed ipsammet assertionem exteriorem seu prædicationem; in quo perfecta est transgressio per actum exteriorem, quidquid interius sentiat. Præterea hæc lex specialiter addit illam particulam, *pro veris*, tantum in actionibus legendi vel retinendi libros, assertionem vero talis doctrinæ absolute et simpliciter prohibet; ergo qui eam exterius affirmat, licet interius non sentiat esse veram, nihilominus incurrit. Tandem ex fine illius legis hoc colligi potest, qui fuit vitare scandalum; hoc autem ex assertionem exteriore generatur, etiamsi interior credulitas deficiat.

37. *Septima excommunicatio ex Extravagante 4 de Sententia excommunicationis.* — Septima excommunicatio reservata est a Bonifacio VIII, in Extravag. 4 de Sententia excomm., et postea innovata est, et aucta a Gregorio XIII, in Extravaganti ab ipso, quæ est 28 inter constitutiones ejus; et lata est contra eos, qui in Romana Curia in negotiis tam gratiæ quam justitiæ dant aliquid vel

promittunt, ut quod prætendunt, obtineant; comprehenditque tam *dantes* quam *recipientes*, vel quoquo modo *intercedentes dando favorem, auxilium*, etc. Circa quam constitutionem integrum confecit opus Doctor Navarrus; habetur in tom. 2 suorum operum; et ob eam rem a majori explicatione illius constitutionis hic abstinemus, et præsertim, quia non est universalis, sed specialiter ad Romanam Curiam pertinet; nec possemus eam sine longiori digressionem pertractare.

38. Octava addi posset ex Extravaganti *Salvator*, de Præbendis, inter communes. Sed illius tractationem omitto; pertinet enim solum ad specialem Ecclesiam Tolosanam, et eadem ratione de suspensione et interdicto, quæ ibi simul (quanquam respectu diversorum) cum proportione feruntur, nihil amplius in hoc opere dicam. Et hæc sufficiunt, quibus addi possunt quæ adnotavimus in 2 tomo 3 partis, disput. 3, sect. 6.

SECTIO VI.

Quæ excommunicationes ipso jure lætæ et Papæ reservatæ extra corpus juris habeantur.

1. Prolixum esset legentibus, et mihi valde onerosum, excommunicationes omnes congerere, quæ a variis Pontificibus per sua diplomata, aut motus proprios, vel constitutiones, aut Extravagantes, lætæ sunt; nec quidem esset admodum utile, quia multæ ex eis ad Ecclesiam totam non pertinent, sed ad speciales casus, congregationes, vel nationes; aliæ vero vel revocatæ sunt, vel non sunt in usu; et ideo tam hic quam in sequenti disputatione solas eas indicabo, quæ communi usui esse possunt, vel ad tollenda dubia, aut falsos aliquos timores, vel certe ut sufficiens notitia habeatur earum excommunicationum, quæ communiter in praxi habentur.

2. *Prima excommunicatio contra Cardinales qui, per simoniam, procurant eligi in Pontificem* — Prima ergo sumi potest ex Concilio Lateranensi sub Leone X, sess. 5, ubi legitur constitutio Julii II, *Cum tam divino*, lata contra eos qui, per simoniam, post mortem unius Pontificis, in successorem ejus eligi procurant, in qua prius multa de irritatione talis electionis et de punitione talis simoniæ statuit, quæ ad præsentem tractatum non spectant, quia in ea parte nulla censura imponitur. Videantur Doctores in cap. Licet, de Elect., et Victoria, relect. de Simonia, num. 5. Deinde præcipit

omnibus Cardinalibus, qui pro tempore erunt, ne contra ibi statuta, vel aliquod eorum statuerent, disponere, ordinare, vel aliquo modo facere seu attentare præsumant, quocumque exquisito colore, vel causa, sub pena excommunicationis lætæ sententiæ, quam ipso facto incurrant, et a qua non nisi per Romanum Pontificem canonice electum absolvi possint, nisi in mortis articulo. Quæ constitutio recepta et approbata fuit in eodem Concilio; et est facilis, quia verba satis per se clara sunt. Solum est ponderandum cum Cajetano, c. 24, hanc censuram tantum ferri contra Cardinales, qui hæc faciunt tempore vacantis Sedis; unde si vivente Pontifice similia fiant, non est locus huic censuræ; ita enim in ipsa lege satis expressum est, fortasse quia vivente Pontifice non erat tanta necessitas, tum quia eo tempore non urget occasio, tum etiam quia ad ipsum incumbit cura hæc corrigendi.

3. *Secunda excommunicatio ex Pauli II constituit.* — Secunda excommunicatio sumitur ex quadam Extravaganti Pauli II, *Cum in omnibus*, ferturque contra commissarios et delegatos Sedis Apostolicæ circa causas alienationis rerum Ecclesiasticarum, quibus ibi præcipitur, *ut caute, et diligenter attendant causas in litteris Apostolicis per supplicationes expressas, illasque sollicitè examinent, etc.*, et subditur: *Si quis autem commissarius vel delegatus conscientiam suæ prodigis in gravamen, aut detrimentum Ecclesiæ per gratiam, vel timorem, aut sordes alienationi consenserit, aut decretum vel auctoritatem interposuerit, inferior quidem Episcopo sententiam excommunicationis incurrat.* In Episcopos vero fert suspensionem infra suo loco annotandam. Subditur vero deinde: *Is vero, qui dolo, vel fraude, aut scienter in detrimentum Ecclesiarum alienationem fieri procuraverit, aut per sordes, vel impressionem alienationis decretum extorserit, similem sententiam excommunicationis incurrat, a qua non nisi per Romanum Pontificem absolvi possit.*

4. *Prior clausula constitutionis, quæ est de commissariis, exponitur.* — Posterior pars de procurantibus aut extorquentibus alienationem explicatur. — Duplex ergo excommunicatio ibi fertur: una contra commissarios ipsos abutentes sua facultate, et hæc non est reservata Papæ, et duas principales conditiones requirit, ut contrahatur. Una est, ut consensus vel decretum sit in detrimentum

Ecclesiæ; alia, ut *per gratiam, timorem, vel sordes*. Unde licet alienatio non sit in evidentem *Ecclesiæ* utilitatem, ideoque sit contra formam concessionis Pontificiæ factæ sub illa conditione, si tamen non sit *in detrimentum Ecclesiæ*, nec gravamen, sed sit æqualis conditionis, non incurretur illa censura ex defectu primæ conditionis. Similiter si commissarius id efficiat ex culpabili negligentia, non incurret talem censuram. Atque hæc etiam conditiones in altera excommunicatione observandæ sunt, quæ reservata est Summo Pontifici, et fertur contra duo genera personarum seu actionum, scilicet contra procurantes talem alienationem in detrimentum *Ecclesiæ*; et in his postulatur *dolus, fraus, aut scientia* de qualitate alienationis, seu quod sit in detrimentum *Ecclesiæ*. Quare si ignorantia etiam culpabilis intercedat, excusat a censura. Aliud genus personarum est extorquentium decretum talis alienationis, scilicet ab ipsis commissariis; requiritur autem, ut talis extorsio fiat *per sordes aut per impressionem*, id est per iniquas donationes vel promissiones, quæ nomine sordium significantur, aut per importunam persuasionem, aut deprecationem, aut similem inductionem; hæc enim omnia nomine *impressionis* significari videntur.

5. Unde est aliud discrimen considerandum inter has duas censuras; nam prior est nimis particularis quoad personas; solum enim est contra ipsos commissarios seu delegatos in tali causa, et hos non omnes, sed inferioris dignitatis, quam sint Episcopi; posterior vero est universalis contra omnes procurantes, etc., cujuscumque ordinis vel conditionis fuerint, nec limitatur ad inferiores Episcopo. Unde non video cur Navarr., cap. 27, num. 108, citans Sylvestrum, inter reservatas excommunicationes hanc posuerit, quatenus fertur contra commissarios et delegatos; nam revera (si textus attente legatur) in eo feruntur duæ censuræ contra diversas personas et diversarum qualitatum. Sylvester vero, *Excommunicatio*, 7, num. 83, distincte refert utramque clausulam textus, nullam tamen adhibuit interpretationem. At vero Cajetanus nullam hujus constitutionis mentionem fecit, fortasse quia non credidit esse in usu. Navarrus autem et Sylvester indicant esse in sua vi, quamvis non satis expresse id dicant, neque mihi omnino constat; timendam tamen esse admono.

6. *Pauli II constitutio* 6. — Alia item ex-

communicatio adjungi posset ex eodem Paulo II, in Extravag. 6, *Ambitiose*, et habetur in jure, tit. de Rebus *Ecclesiæ* non alienandis, in qua prohibet omnem alienationem honorum *Ecclesiasticorum*, omneque pactum vel contractum de eisdem bonis contra formam illius constitutionis factum, et sententiam excommunicationis pro fertam in eum, qui hujusmodi bona alienat, quam in eum, qui recipit. Hæc tamen excommunicatio etiam reservata non est, ut bene indicavit Angelus, *Excommunicatio*, 7, casu 48. Fertur autem his verbis excommunicatio: *Tam qui alienat quam qui res alienatas seu bona Ecclesiæ receperit, sententiam excommunicationis incurret*; non ergo propter quodlibet pactum aut contractum, sed solum propter alienationem lata est illa excommunicatio. Quando autem sit vera alienatio, præter donationem aut venditionem propriam, non est nunc a nobis explicandum; certum est autem omnem contractum, quo transfertur in alium usufructus, vel dominium utile rei etiam temporale, ultra tempus a jure commissum, vocari in eo textu alienationem; atque ita omnia pacta ibi numerata esse species quasdam alienationis; ideoque excommunicationem, quæ de genere fertur, in omnes species cadere. Affirmat autem Sylvester., *Excommunic.*, 7, num. 83, constitutionem illam nec servari, nec in multis locis receptam fuisse. De qua copiosius disputat Navarrus in comment. de Alienat. rerum *Eccles.*

Tertia excommunicatio ex Pauli II constitut. 3.

7. Tertia sumitur ex eodem Paulo II, in sua Extravag. quæ in Bullario habetur, quæ incipit *Munera*; in qua præcipit, ne quisquam officialium Romanæ Curiae, aut Summi Pontificis in terris suis (quos ibi late numerat), aliquod genus muneris, scilicet aurum, argentum, aut vestem, aut equum, aut aliquid aliud cujuslibet speciei accipiant præter esculenta, et poculenta in moderata quantitate, scilicet, quæ intra biduum consumi possint, accipiant ab his, quibus præsent, vel apud quos officia exercent; et subdit: *Alioqui tam dantes quam accipientes, etiamsi Pontificali præfulgeant dignitate, dummodo non sint Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etc., ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, a qua absolvi non possint,*

nisi a Romano Pontifice. Circa quam solum adverte non obligare extra Romanam Curiam et terras subjectas Summo Pontifici, et ex parte dantium esse universalem ad omnes tam communitates, quam singulares personas, tamen habentes respectum subjectionis, vel similem ad eum, cui dant; ex parte vero recipientium esse specialem pro officialibus Papæ ibi numeratis cum exceptione Cardinalium.

8. *Quarta excommunicatio ex Leone X, in Concilio Lateranensi.* — Quarta excommunicatio lata est a Leone X, in Concilio Lateranensi, sess. 11, contra prædicatores, qui aliquid commiserint in suis concionibus contra ibi præcepta. Primum est, ut *Evangelicam veritatem, et sanctam Scripturam juxta Doctorum Ecclesiæ declarationem pertractent, nihilque adjiciant contrarium aut dissonum vero sensui Scripturæ, ejusque verbis rite et sane intellectis, juxta prædictorum Doctorum interpretationem.* Secundum est, ut *tempus præfixum futurorum malorum vel adventus Antichristi, aut certum judicii diem prædicere non præsumant.* Tertium, *ne alia similiter futura quasi specialiter revelata dicant, aut alienas inanesque divinationes asseverent, aut alio quocumque modo tractanda assumant.* Quartum, *ut a Prælatorum, aliorumque Superiorum, eorumque status scandalosa detractio absteineant.* Quintum (addunt multi) ne incerta, aut ficta miracula prædicent; tamen licet de hoc fiat mentio in narratione illius constitutionis, postea incipit prohibitio ab illis verbis: *Sacro approbante Concilio statuimus, et ordinamus, etc.* Et non additur illud speciale de falsis miraculis; et ideo non facile extenderem illam censuram ultra verborum exigentiam, quia per sese est nimis ampla, et multiplex in prohibitione. Posteaque subdit censuram gravissimam generaliter complectentem omnem transgressionem contra ibi præscripta, quod satis rigorosum est, indigeretque longa interpretatione, si singula verba expendere, et quoad fieri posse, moderari vellemus; sed non possumus immorari; et si considerentur quæ in similibus diximus, non erit hoc difficile lectori mediocriter instructo. Eo vel maxime quod mihi est valde dubium, an hæc lex et excommunicatio usu et consuetudine recepta sit; quod de omnibus excommunicationibus illius Concilii affirmat Cajetanus, verb. *Excommun.*, in fine, post cap. 81, et Bartholomæus Carranza, in Sum. Conciliorum, in fine

illius Concilii, et Navarrus, c. 27, num. 110, et ideo alias excommunicationes, quæ in eo feruntur, prætermitto.

9. *Quinta excommunicatio contra accedentes ad sepulchrum Domini sine licentia Papæ ex libro Pœnitentiali.* — Quinta excommunicatio sumitur ex libro Pœnitentiali Summi Pontificis, quam ibi refert se vidisse D. Antoninus, 2 part., tit. 24, cap. 30, in fine, in hæc verba: *Accedens ad sepulchrum Domini causa devotionis sine licentia Papæ, est excommunicatus, et ejus absolutio Papæ reservatur, vel summo Pœnitentiaro, ut reperi in libro pœnitentiaro summi Pœnitentiaro.* Eandem attingit Sylvester, verbo *Excommunicatio*, 7, num. 94, casu 55, et addit Archidiaconum referentem se etiam illam vidisse in eodem libro. Eandem referunt Armilla, num. 69, et Navarrus, num. 109, nullam vero expositionem adjungunt, nec dicunt, an hæc lex nunc obliget, et recepta sit; videtur enim communiter ignorari, et non esse satis promulgata ex eo solum quod in libro pœnitentiaro contineatur; et ideo non dubito, quin saltem propter ignorantiam multi peregrini excusentur ab hac obligatione et censura. Non audeo autem dicere, ita esse derogatam per contrariam consuetudinem, ut non obliget etiam scientes illam, quia nec citati auctores hoc dicunt, nec mihi alias constat. Supposita ergo illa lege, solum est advertendum, eam solum loqui de his, qui religionis causa Hierusalem ad loca sancta visenda incedunt. Unde qui negotiationis causa illuc progrediretur, et postea ex devotione ad sepulchrum accederet, non ageret contra hanc legem, nec incurreret hanc censuram, quia intentio legis non est loqui in eo casu.

10. *Dubium de voto peregrinationis Hierosolimitanæ.* — Dices: ergo votum peregrinandi in Hierusalem nec prudenter fit, neque obligat; quia promissio de re, quæ pendet ex voluntate Principis, non inducit obligationem, ut quidam aiunt. Respondetur falsum esse hoc principium ita simpliciter intellectum. Qui ergo promitteret talem peregrinationem conficere sine facultate Papæ, male faceret et tale votum non obligaret; esset enim de re illicita; et in hoc sensu habebit verum illud principium; qui autem vovit simpliciter illum actum, intelligitur vovere illum eodem modo, quo licite fieri potest, et consequenter subintellecta conditione, *Si Papa facultatem concesserit*; et hoc modo obligat promissio

facti pendentis a voluntate Principis, saltem ad petendam a Principe facultatem, et illa obtenta ad implendum promissum; quod, si denegata fuerit, jam tunc cessabit obligatio promissionis.

Sexta excommunicatio contra fœminas ingredientes monasteria virorum religiosorum, ex motu proprio Pii V.

11. Sexta excommunicatio sumitur ex quodam motu proprio Pii V, qui est 22 in illo libro, et incipit *Regularium personarum*. Ubi excommunicat omnes fœminas, quæ ingrediuntur monasteria Carthusiensium, et aliorum virorum regularem vitam agentium, ejusque excommunicationis absolutionem sibi reservat. Similemque constitutionem habet Gregorius XIII, et est 36 sub ejus nomine in eodem libro. Et ex harum occasione orta est hoc tempore quæstio, an omnes fœminæ, quæ hujusmodi monasteria ingrediuntur, mortaliter peccent, et hanc censuram incurrant. Sed quod attinet ad censuram, advertendum est, hos Pontifices prius revocare facultates omnes fœminis concessas ad ingradientia monasteria virorum; postea vero sub dicta censura prohibere, ne mulieres, *præsumptione, aut prætextu earum facultatum*, talia monasteria ingrediuntur; non ergo omnes ingredientes, sed solum illæ, quæ *præsumptione, et prætextu harum facultatum* id faciunt, talem censuram incurrunr; nam hæc sunt expressa verba legis, quibus standum est. Imo Pius V addit verba illa: *Postquam harum litterarum notitiam habuerint*; quia donec tales personæ sciant hujusmodi facultates esse revocatas, earumque usum sub hac censura interdictum, eam non incurrunr. Unde a fortiori fit, ut quæ alio titulo ingrediuntur, ex vi hujus legis non peccent mortaliter, quia non violant illam.

12. An vero ex alio capite mortaliter peccent, alio loco expendendum latius est. Videntur tamen dicti Pontifices supponere, illud factum esse alias graviter prohibitum, quandoquidem facultas Pontificis necessaria existimatur, ut illud liceat, et ipsi revocant tales facultates ne liceat. Dicunt enim se revocare illas facultates, *ut quieti religiosorum consulant*; at vero si post dictam revocationem adhuc esset licitum mulieribus ingredi eadem monasteria aliis prætextibus, seu titulis, parum, vel nihil religiosorum quieti consultum esset per illam revocatio-

nem. Nihilominus nec in communi jure Pontificio neque in aliis Pontificum decretis invenio generalem legem hoc prohibentem sub mortali; neque etiam ex natura rei, aut ex ipsa professione, seu votis religiosorum video in hoc actu per se et intrinsecam malitiam; et ideo non existimo in universum esse hoc peccatum mortale, si excludantur extrinsecæ circumstantiæ pravi finis talis ingressus, vel scandali, vel violentiæ, aut injuriæ monasterio illatæ, et similes. Consulenda ergo sunt peculiaria instituta ipsarum religionum; et si in aliqua invenitur prohibitio talis a Pontifice confirmata, quæ ex verbis, vel censuris præ se ferat gravem obligationem, contra illam prohibitionem ingredi erit peccatum mortale; ubi autem non fuerit talis constitutio habens hanc vim, non erit tale peccatum, quia non est unde oriatur. Atque ita constat quomodo dicti Pontifices consuluerint paci, et tranquillitati religiosorum, conservando illos in uniuscujusque institutione, et tollendo dispensationes ejus quoad hanc partem, non vero addendo majorem obligationem, quam ex propriis constitutionibus habeant.

13. *Quam pœnam incurranr religiosi fœminas ingredi sua monasteria permittentes.* — Ex quibus facile intelligitur alia pars illius constitutionis, quæ ad ipsos religiosos, eorumque Superiores, seu Prælatos refertur, eosque gravissime punit, si hujusmodi fœminas ingredi sua monasteria permittant. Et inter alia Pius profert in eos censuram suspensionis a divinis. Gregorius autem hanc eandem excommunicationem reservatam ad eos extendit. Est enim sub eadem limitatione et conditione hæc pars intelligenda; non enim peccant Prælati religionum contra hanc legem, nec illius pœnas aut censuras incurrunr permittendo fœminas ingredi sua monasteria quocumque titulo, aut modo, sed tantum si eas admittant prætextu dictarum facultatum, ut in iisdem constitutionibus expresse habetur. An vero, et quam graviter peccent aliis rationibus aut modis hunc ingressum permittendo, quasve pœnas propterea incurranr, non potest una regula definiri, quia nulla est circa hoc lex pro omnibus religionibus virorum generaliter lata, sed uniuscujusque religionis Prælati consulere debet suas constitutiones, et leges, et juxta eas gubernari.

14. *Eadem excommunicatio ad omnes personas ingredientes monasteria monialium, et ad moniales id permittentes extenditur.* —

Advertendum ultimo est, Gregorium XIII, extendisse hanc prohibitionem ad monasteria monialium, revocando facultates omnes quibuscumque personis concessas ad ingrediendum illa, et imponendo eandem censuram ipso facto cum eadem reservatione, tam viris, quam fœminis utentibus illis, quam superioribus religionum, vel aliis earum personis eas admittentibus. Quæ omnia, quantum ad vim hujus constitutionis spectat, eodem modo, et cum eadem limitatione intelligenda sunt. Addit vero idem Gregorius aliam specialem prohibitionem ingrediendi monasteria monialium prætextu licentiarum ab Episcopis, vel Prælati earum concessarum, nisi duntaxat necessitate urgente. Itaque (quod notandum est) quamvis Episcopi, vel Prælati nec debeant, nec possint hanc facultatem concedere, nisi in casibus necessariis, juxta dispositionem Concilii Tridentini, sess. 25, c. 5 de Reformat., si forte illam male concedant absque tali necessitate, Gregorius specialiter vetat usum talis facultatis, et tacite declarat irritam esse, et nullius momenti; et licet facultas data sit recte, et ex causa necessaria, hac cessante, vetat etiam Gregorius usum illius facultatis, et saltem pro eo tempore insufficientem esse declarat, additque, *sub eisdem pœnis ipso facto incurrendis tam ex parte ingredientium, quam ex parte monialium admittentium ipsos*. Unde cum inter illas pœnas una fuerit excommunicatio Papæ reservata, hæc etiam nunc in illo casu incurritur. Estque universalis, quoad personas ingredientem eorumque ordinis, vel conditionis sint, et ex parte monialium admittentium ipsas. Additur autem ibi verbum *præsumant*. Unde si ad monialem ex officio non pertineat impedire, vel admittere hujusmodi ingressum, etiamsi, cum possit, non impediatur, vel resistat illi, non incurrit, quia non solum nihil præsumit contra hanc legem, verum etiam nec directe, nec indirecte cooperatur ad talem ingressum. Secus autem esset, si invitaret, vel aliquo positivo modo faceret illam personam ingredi, quia jam tunc directe admittet. At vero monialis, quæ ex officio tenetur impedire, si id non faceret, saltem indirecte censeretur admittere, quia potest, et tenetur non admittere, et admittit; excusaretur autem a censura, si ex aliqua inadvertentia, aut perturbatione, vel negligentia, a suo munere deficeret, quia tunc non ex præsumptione ageret contra hanc legem, quam ipsa requirit, ut talis censura incurrat. Denique ex his

constitutionibus fere hæc tantum ultima pars potest nunc esse usui, et plurimum observanda est; nam de aliis antiquioribus facultatibus vix jam est memoria; et raro invenitur aliquis, qui prætextu earum hujusmodi ingressum intentet.

Septima excommunicatio contra committentes simoniacam confidentiam, ex Pii V constitutione 87.

15. *Varii confidentiæ modi proponuntur et explicantur.* — Septima excommunicatio sumitur ex constitutione Pii V, 87, *Intolerabilis*, ferturque contra eos, qui committunt crimen simoniacæ confidentiæ beneficialis. Est autem latissima illa constitutio, et plures modos confidentiæ ponit, quos nunc late persequi, et explicare extra nostrum esset institutum; breviter tamen adnotare aliquos non erit inutile. Primus est, quando beneficium recipitur ab aliquo sub confidentia, quod postea vel eidem restituetur, vel alteri dabitur, vel illius fructus, vel eorum pars, aut pensio eidem, vel alteri solvatur. In quo casu advertenda sunt duo: unum est, quod in eo nullam mentionem facit dantis, sed tantum accipientis; quare ex vi hujus clausulæ solus recipiens incurrit censuram in tali casu, non dans sub tali spe vel fiducia, quia lex de illo non loquitur, et non est extendenda ob similitudinem rationis, ut sæpe dixi. Et fortasse voluit Pontifex magis rigore in hoc agere cum recipientibus, quia homines procliviores sunt ad recipiendum, quam ad dandum. Annotandum item est verbum illud difficile, *sola dimittentis intentione*. Significat enim Pontifex, etiamsi confidentia fuerit mentalis, si effectus ejus fuerit subsecutus, censuram incurri; quod videri potest difficile, cum actus interior puniri non possit vel saltem non soleat per Ecclesiasticas censuras. Respondetur, hic non puniri actum mere internum, sed exteriorem a prava intentione interiori procedentem, nempe receptionem beneficii ab eo, qui tali intentione confert.

16. *Notandum.* — *Interrogationi satisfi.* — Animadvertere autem oportet, non posse hanc excommunicationem incurri, si intentio dantis ita sit interna et occulta, ut a recipiente nullatenus cognosci queat; nam tunc non posset ipse recipere quasi consentiendo illi intentioni, ut ita dicam, confidentiali. Quia confidentia necessario debet inchoari ex voluntate dantis, alioqui confidentia non est,